

Міністерство освіти і науки України
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Кафедра філософії та політології

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
Кафедра культурології та філософської антропології

Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра філософії

Соціологічна асоціація України
Житомирське відділення

Українська асоціація релігієзнавців
Житомирське відділення

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ФІЛОСОФІЇ ТА НАУКИ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Збірник наукових праць
*(За матеріалами VI Міжвузівської науково-
теоретичної конференції молодих науковців
від 25-26 лютого 2021 року)*

Житомир
Видавець О.О. Євенок
2021

УДК 101.1+168.5

A43

Рекомендовано до друку вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка, протокол № 8 від 30 квітня 2021 року

Редакційна колегія:

Козловець М. А., доктор філософських наук, професор;
Ковтун Н. М., доктор філософських наук, доцент;
Крилова С. А., доктор філософських наук, професор;
Панчук І. І., доктор філософських наук, професор;
Поліщук О. П., доктор філософських наук, професор;
Соколовський О. Л., доктор філософських наук, доцент;
Слюсар В. М., доктор філософських наук, доцент;
Горохова Л. В., кандидат філософських наук, доцент;
Чаплінська О. В., кандидат філософських наук, доцент кафедри.

Рецензенти:

Білик Я. М., доктор філософських наук, професор, професор кафедри культурології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;
Венгерська В. О., доктор історичних наук, професор, завідувачка кафедри історії України Житомирського державного університету імені Івана Франка;
Костючков С. К., доктор філософських наук, доцент, професор кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології Херсонського державного університету;
Мельничук В. В., кандидат філософських наук, доцент кафедри суспільних наук Поліського національного університету (м. Житомир).

Актуальні проблеми сучасної філософії та науки: виклики сьогодення: зб. наук. праць / редкол. М. А. Козловець, Л. В. Горохова, В. М. Слюсар, О. В. Чаплінська [та ін.]. – Житомир: Вид. О. О. Євенок, 2021. – 210 с.

ISBN 978-966-955-270-7

У збірнику вміщено статті та тези доповідей учасників VI Міжвузівської конференції молодих науковців "Актуальні проблеми філософії і науки: виклики сьогодення". У матеріалах авторів акцентовано увагу на фундаментальних проблемах сучасної філософії та науки, особливостях розвитку гуманітарних наук у контексті посилення соціальної транзитивності і глобалізаційних процесів, філософському осмисленні сучасного соціокультурного простору, проблемах пізнання й освіти, філософській рефлексії особистості, гуманітарних аспектах розвитку техносфери та інших актуальних філософських проблемах сучасності.

Збірник адресовано науковцям, викладачам, студентам, усім зацікавленим філософськими дослідженнями проблем сучасної цивілізації.

УДК 101.1+168.5

© Житомирський державний університет імені Івана Франка, 2021

© Автори, 2021

ISBN 978-966-955-270-7

релігією, психологією можлива лише через продукування і засвоєння руськими принципово нових цінностей, які, одночасно були близькі тюркським народностям. На відміну від княжої доби, руські запроваджують типово тюркський тип володарювання. Новою цінністю, що об'єднує конгломерат різних народностей у єдине ціле, є організація влади і обґрунтування її легітимності та величі. Формується ідеологема Великої Русі.

Четвертий етап – більшовицький. У цей період формується нова ідеологема – Всесвітня країна Рад. Політику більшовизму руська консорція прямо-таки «вистраждала» багатовіковою потугою ошчасливити рід людський. Глибоко вірячи у своє Боже провидіння, руські впродовж століть завзято насаджували Європі й світові своє бачення перебудови суспільного життя.

П'ятий етап – сучасний. Він починається з розпаду СРСР і утворення Російської Федерації як незалежної держави.

Отже, на кожному етапі конституювання руської консортивної спільноти ставляться і розв'язуються проблеми взаємовідносин людини і держави, держави і церкви та інші соціальні проблеми, однак завжди панівною залишалася ідея співвідношення руських і світу.

В майбутньому агресія анімусовського начала, яким пронизана духовність руських, не зменшуватиметься, а набуватиме нових рис. Не випадково колишній помічник президента РФ В. Сурков відверто заявляв, що Росія ніколи не відмовиться від експансіоністської політики. Про це не слід забувати.

Андрій Кобетяк,

кандидат філософських наук,

докторант кафедри філософії та політології,

Житомирський державний університет імені Івана Франка

КОГНІТИВНА ЕКСПАНСІЯ КРИЗЬ ПРИЗМУ РЕЛІГІЙНОГО ПРОТИСТОЯННЯ В УКРАЇНІ

Останнє десятиліття у світовій геополітиці пов'язано із особливою турбулентністю подій та значною глобалізацією. Вплив держав та мегакорпорацій на світовій арені значно посилився завдяки можливостям Інтернету та сучасним технологіям. Безперечно, сучасна комунікативна система суттєво розвивається буквально кожного дня. Відтак, когнітивна сфера життєдіяльності людини постійно зазнає відчутного впливу. Вона неминуче використовується і в міжнародній

комунікації. Передові держави намагаються контролювати загально-світову ситуацію та держави «третього світу». Виникає необхідність довготривалого впливу на свідомість та поведінку цілих суспільств та сформованих систем державного устрою. Таким чином, один учасник умовного діалогу намагається впливати на іншого через доступні засоби комунікації. Для цього можуть використовуватися найрізноманітніші види впливу, зокрема інформаційні, комунікативні та психологічні. Загалом це можна сформулювати як когнітивну експансію одного комуніканта іншим.

Релігійна сфера займає сьогодні одне із чільних місць у житті сучасного соціуму. Навіть у секуляризованому суспільстві більшість соціологічних досліджень засвідчують високий ступінь довіри до церкви та релігійних інституцій. Що стосується України, то наш народ завжди відзначався високим рівнем релігійності, тому релігійна проблематика по-особливо близька та важлива для більшості її громадян. Сьогодні, релігійна сфера складається так, що православ'я, яке є домінуючою релігією в країні, розділене на дві основні юрисдикції. УПЦ, яка знаходиться в підпорядкуванні Московському патріархату, та ПЦУ, яка на початку 2019 р. отримала Томос про автокефалію. Не вдаючись у подробиці глобального світового всеправославного протистояння, яке значно поглибилось у зв'язку із «українським питанням», в Україні сьогодні наявний глибокий міжправославний конфлікт. «Націоналістична» ПЦУ протиставляється промосковській УПЦ.

Події на Сході та гібридна війна, яку веде Російська Федерація проти України, свідчать про експансію однієї країни на територію іншої. В той час, сучасний демократичний світовий устрій однозначно заперечує війну та збройні конфлікти. Відтак, відкрита агресія є відносно обмеженою. Тому виникає необхідність так званої «гібридної війни», а також психологічного та інформаційного впливу на суспільство. Саме сучасний дискурс та інформаційний потік прямо виявляється у когнітивній експансії, про яку буде йтися далі.

Проблема, про яку йдеться в дослідженні, пов'язана із постановкою питання про процеси емісії, переробки та інтеріоризації знань в галузі комунікації на різних, в тому числі і релігійному, рівнях соціальної взаємодії. Перш за все, увагу привертають управління комунікацією та побудова стратегічних моделей двостороннього дискурсу [1, с. 28].

Значущість аналогічних досліджень зумовлена необхідністю комплексного опису та формалізації когнітивної експансії, яка виникає внаслідок багатоаспектної та багаторівневої соціальної взаємодії учасників умовного дискурсу. Наприклад, дві країни географічно межують, в них наявний спільний кордон. Безумовно, відбувається стабільна взаємодія, яку

умовно назвемо дискурсом. В тривалому процесі такого дискурсу виникає певна ситуація, коли один із учасників починає нав'язувати власну позицію іншому. Це може відбуватися як передбачувано та спеціально створено, а може і бути процесом неконтрольованим та ненавмисно. До ненавмисного сектору можна віднести сучасну світову пандемію, яка виникла внаслідок розповсюдження нового вірусу COVID-19. Так чи інакше, але країни повному розгорнули рівень взаємодії. Хтось конкурує за першість у винайденні вакцини, інші – створюють різноманітні міжнародні фонди підтримки та стабілізації економіки або боротьби з ковідом. Ще інші – очікують черговий транш для закупівлі вакцини чи «випрошують» ці ліки у виробника. Отже, глобально, бажаючи того чи ні, сфера міжнародної взаємодії зазнала значних трансформацій. Для країн-агресорів, як правило це світові лідери, це зручний час для активної когнітивної експансії. Тому неконтрольований вірус став важливим важелем впливу одних на інших.

Аналогічна ситуація спостерігається й у релігійній сфері. Канонічно, УПЦ є підзвітною структурною одиницею Московського патріархату. Численні заяви українських ієрархів про «права широкої автономії» насправді чітко не регламентуються. Для світового православ'я сьогодні УПЦ постає як загальна сукупність епархій під омофором Київського митрополита, яка де-юре має невизначений статус. З одного боку, УПЦ декларує власну незалежність та самоуправління, а з другого, – в статуті РПЦ чітко прописано, що УПЦ є її структурною інституцією [2]. Після перепідпорядкування Київської митрополії від Константинополя до Московського патріарха у 1686 р., відбувається стабільна зросійщеність древньої української церкви. Крізь призму церковного багатовікового впливу сформувався міф про «триєдину Русь», «Москву як третій Рим» і тому подібне. Залежність від сусіда, в тому числі й релігійна, призвела до пригнічення самої думки про українську незалежність.

Ситуація кардинально змінилася з розпадом Радянського Союзу. Сформувалась нова демократична незалежна держава. Однак церковне питання в Україні й сьогодні не має чіткої перспективи врегулювання. Згідно статистики, УПЦ – найбільша конфесія в Україні, яка має понад 12 тисяч парафій абсолютно в усіх регіонах країни. Мільйони українців є вірними цієї церкви. ПЦУ та УГКЦ значно відстають у цьому показнику. Наразі важко говорити про об'єднання та формування єдиної потужної православної церкви, яка б однозначно за кількістю віруючих була світовим лідером. Звучали окремі заяви митрополита Епіфанія та патріарха Святослава, однак, до реального зближення між православними та греко-католиками ще далеко, адже існують суттєві еkleзіологічні розбіжності.

Отже, необхідно поглибити наукові розвідки у галузі когнітивної експансії та можливості впливу й моделювання людської психіки та поведінки. Просто заявляти про вплив, який і так очевидний, Росії на Україну безглуздо. Це не буде мати наслідків. Необхідно чітко проаналізувати можливості впливу на когнітивну сферу українців, в тому числі й через церковний апарат та наявні в Україні церковні інституції. Якщо такий вплив є, то необхідно розгорнути систему протидії та нейтралізації. Адже більшість процесів трансформації когнітивної сфери – це тривалий багатоаспектний і чітко продуманий процес. Відтак, подальші дослідження когнітивних експансій, в тому числі й релігійної сфери, є вельми актуальними. Це одна із ключових складових державної та національної безпеки.

Література

1. Питецкий М. Коммуникация и когнитивная экспансия. Дис. На соиск. науч. степени кандидата филологических наук. Орел, 2004. 196 с.
2. Устав Русской Православной Церкви. Режим доступа: <http://www.patriarchia.ru/ua/db/document/133114> (дата звернення: 21.12.2020).

Наталія Ковтун,

*доктор філософських наук, доцент,
професор кафедри філософії та політології,*

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Юрій Ковтун,

кандидат філософських наук,

викладач історії, правознавства та громадянської освіти

Житомирський міський ліцей № 1 Житомирської міської ради

СОЦІАЛЬНІ РИЗИКИ І ВИПРОБУВАННЯ БУТТЯ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ТРАНЗИТИВНОСТІ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА

У 2020-2021 роках розвиток людства зазнав кардинального впливу пандемії Covid-19. Більшість держав світу ввели жорсткі карантинні обмеження, які якісно змінили економічне, політичне, соціальне, релігійне, мистецьке, наукове, освітнє середовище буття людини. Окрім закриття зовнішніх кордонів, всередині національних держав багато виробництв і офісів періодично були закритими, а в кращому разі були переведені на дистанційну форму роботи. В таких умовах значна частина експертів почали говорити про реальне перебування мільйонів

ЗМІСТ

<i>Киричук Г. Є.</i>	
ВІТАЛЬНЕ СЛОВО	3
НАУКОВА ТРИБУНА	5
<i>Герасіна Л. М., Требін М. П.</i>	
ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК УМОВА СУСПІЛЬНОЇ ГАРМОНІЇ.....	5
<i>Вергелес К. М., Школьнікова Т. Ю.</i>	
ПРАВОСЛАВ'Я ЯК ЧИННИК ВІДРОДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОБУТНОСТІ.....	7
<i>Гордійчук О. О.</i>	
МЕНТАЛЬНІСТЬ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	11
<i>Горохова Л. В., Горобчук Л. М.</i>	
ДЕБАТИ ЯК ТЕХНОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДІ	13
<i>Дзюбчук Р. В.</i>	
ПРОЕКТНЕ НАВЧАННЯ ЯК ТЕХНОЛОГІЯ АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КУРСАНТІВ....	18
<i>Добродум О. В.</i>	
РЕЛІГІЯ І ЦЕРКВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ КОРОНАВІРУСУ.....	20
<i>Загрійчук І. Д.</i>	
ІДЕЙНІСТЬ В УМОВАХ ТРАНЗИТИВНОСТІ СУЧАСНОГО СВІТУ.....	22
<i>Карім Ель Гуессаб</i>	
ІСЛАМСЬКИЙ СОЦІУМ В УКРАЇНІ В СИСТЕМІ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ.....	26
<i>Кисельов С. О.</i>	
ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК ЦІННІСТЬ.....	30
<i>Киридон А. М.</i>	
РЕЛІГІЙНО-КОНФЕСІЙНА ІДЕНТИЧНІСТЬ: ДИНАМІКА ПРОЦЕСІВ У ПРАВОСЛАВНОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНИ (2018-2021).....	33
<i>Кітов М. Г.</i>	
КОНСОРТИВНЕ ПОХОДЖЕННЯ РУСЬКИХ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ВІДНОСИН: «МИ – ІНШІ»....	39
<i>Кобетяк А. Р.</i>	
КОГНІТИВНА ЕКСПАНСІЯ КРІЗЬ ПРИЗМУ РЕЛІГІЙНОГО ПРОТИСТОЯННЯ В УКРАЇНІ.....	41